

Усмон Қўчқоров

**АКССИЗ
САДОЛАР**

Шеърлар

Тошкент
Фафур Гулом номидаги
Адабиёт ва санъат нархонаси
1986

Ўз 2
Қ 97

Қўчқоров, Усмон

Акссиз садолар: Шеърлар. — Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986. — 64 б.

Усмон ўз шеърларида тарихдан тимсоллар ахтаради. Табиат билан инсоннинг руҳий яқинлигини, замондошларимиз маънавиятидаги ўзгаришларни тасвирлашга интилади. Тўпламга ёш шонринг аруз анъаналарига эргашиб ёзган ғазаллари ҳам киртилди.

Кучкарров, Усман. Голос без эха: Стихи.

Қ 4702570200 — 176
М 352 (04) — 86

Доп — 86

Ўз 2

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986 й.

* * *

Қишдан чиққан қуёш жилмайди,
Олам етди ям-яшил бахтга.
Табиатнинг ўзи билмайди —
Яшин тушар қайси дарахтга.

Ёмғирлардан — нурли сочлардан
Дов-дарахтлар кўкка етгудай.
Симга қўнган қалдирғочлардан
Симёғоч шод — илдиз отгудай.

Ёғолмасдан осмонда ғаддор
Қор булути юради дайдиб.
Мўлжал олиб қуёшни, қатор
Кетган қушлар келмоқда қайтиб.

Наврўз дея бугун бонг урган
Ушал удум, қадим забондир.
Баҳор эмас бошингда турган —
Қишдан чиққан Ўзбекистондир.

* * *

Гарчи кўклам олис бўлса ҳам,
Қишга найза санчиб, парчалаб,

Севинчларин кўргали баҳам
Уйимизга келар арчалар.

Анқиб кетар хушбўй яшиллик,
Ҳамма хурсанд, ҳамма бахтталаб
Ахир севинчимиз қандоқ яширдик
Баҳорни соғинган бизлар — катталар?!

Соғинмасанг, муз, қорларнинг
Таровати, оҳори йўқ.
Бу дунёда баҳорларни
Кутмаганнинг баҳори йўқ.

БУХОРО ТРИПТИХИ

(Айний хотирасига)

I

Вардонзени босди қум,
Истамзени босди қум.
Ут балоси эмас бу,
Сув балоси эмас бу.
Бир балодир — қасди қум,
Қочҳо-қоч, қочҳо-қоч!
Шопуркомнинг боғлари
Қолиб кетар яланғоч.
Йўғон борки — чўзилди,

Ингичкалар узилди.
Сен ҳам энди чўзил, қум,
Шул сарҳадда узил, қум!
Аждаҳодай ўрмалаб
Қизилқумдан қизил қум
Босиб келар, қочҳо-қоч!
Шопуркомнинг эллари
Қолиб кетар наҳор, оч.
Қолиб кетди қум аро
Кимларнингдир даҳмаси,
Кимдир қочар — ортадир
Қочган сари ваҳмаси.
Тишга тишин босар ким,
Ғижирлайди тишлари.
Кўкка қўлин чўзар ким;
«Бу — тангримнинг ишлари...»
Муножоти, фарёди
Тангрисига етмади.
Бироқ ташлаб бу юртни
Ҳамма қочиб кетмади...

II

Бағри қумларга тўлган
Кўҳна рўдни этаклаб —
Халқ қўзғалди тагин сув
Келтирмоққа этаклаб.
Қолиб кетма кавакда.
Келҳо-кел, келҳо-кел!
Елкага минди кетмон,

Қўлга тушди тағин бел.
Халқ боради жаҳд билан
Зарафшонга қистаниб.
Қум ётарди беписанд,
Еннганидан ястаниб.
Ишбошилар сояда,
Айтган гапи: «Бўлҳо-бўл!»
Кетмон қумни ўяди,
Қўйлак жиққа, бошқа... ҳўл,
Букилса-да тиззаси.
Букилмасдан бардоши,
Зарафшонга тўкди халқ
Тер аралаш кўз ёшин.
Иш каломи узунмас,
Кўп борса: «Ҳорма», «Бор бўл».
«Ҳорма», «Бор бўл», деб ҳориб
Зарафшонга чиқди эл.
Катта байрам, зўр сайил,
Икки рўдга сув чиқди.
Ҳар сувнинг қулоғига
Халойиқ гув-гув чиқди.
Сув келмоқда! Ҳазир бўл!
Очҳо-оч! Очҳо-оч!
Сув келтириб, халқ ўзи
Қолаверди ташна, он.

III

Тортиб кетсанг от қўшиб
Файтон эмас-ку Ватан.
Тўшагига ўт тушиб

Амир қочди дафъатан.
Олимхон аъзосидан
Узилиб қолган қиллар —
«Ал-мусулмон» дея бош
Қўтарди не қотиллар.
Инглиз милтиғига
Осиб ислом туғини
Мазлум элни талади
Босмачининг уруғи.
Инқилоб урҳосию
Файзулланинг наърасин
Эшитгач, битар бўлди
Халқнинг қадим яраси...
Утди бою боёнлар,
Утди қушу қушбеги.
Шу муқаддас тупроққа
Содиқ қолди халқ лекин...
Не эди асли отинг —
Раҳимдодми, Некқадам?
Энди сенинг авлодинг
Наҳот саналур одам.
Қум келарди бир маҳал
Йўқ кулбангга бостириб,
Бугун борар чеваранг
Қизилқумга от суриб.
Юҳо саҳро қочади,
Чўл чекинар инқиллаб.
Давом этар Қизилда¹
Ҳамон қизил инқилоб.

---

¹ Қизил — Қизилқумнинг халқдаги атамаси.

САМАРҚАНД САФАРИ

Най озиб борадир ўз ноласидан,
Туя топтаб борар қўнғироқ додин.
Замоннинг дарбадар ҳангомасидан
Шопрнинг қалбида алами ботин.
Қуршиган лабида дардлари қотар,
Қум бўлиб кўзига қадалар уйқу.
Арузий мисралар карвондек қатор,
Сарбон матлаъларда шоҳона туйғу,
Одам тимсолида юрган ҳар итдан
Йигитлик ёшида ҳормоқда шоир.
Қочиб кетмаяпти Абусанддан,
Дунёдан шеър сўраб бормоқда шоир.
Самарқанд! Эй Шарқда бегуноҳ қондан,
Шеърят, фикратдан тикланган маъво,
Пешвоз чиқ ўғлингга саҳро томондан,
Ҳиротда етмади шоирга ҳаво!
Поёнсиз саҳронинг қизил тўзони
Қуёшни мағрибга кетмоқда ҳайдаб,
Мусаллам хомалар ётар узаниб...
Одаму оламга фароғат қайда?!
Ҳали билмайдики, уфққа тикилиб,
Алишер бу фарёд, оҳу вой аро —
Саройга чорлайди омади келиб
Темурнинг совуган қони — Бойқаро.
Ҳали билмайдики, шоҳлик шуҳрати
Ўғилни отага айлагач ғаним,
Фуқаро ҳурмати, юрт муҳаббати, —
Ўртада ўтишин умри ўртаниб.

Тушига кирмаган Астробод ҳам,
Гурбатни атаркан бир олтин қафас,
Асли олтин қафас — қонли, муҳташам
Шоҳнинг саройидан бошқаси эмас.
Қиличлар қўриган ушбу саройда
Айшда моғор босган сармаст кимсалар,
Улуснинг аҳволин сўрмоқлик қайда,
Мазлумлар ҳолидан ким берур хабар?!
Уйлайди: адолат бўлса устувор,
Подшо одил бўлса, гуллагай ватан.
Ҳали билмайдики, энг бош гуноҳкор
Дўсти Бойқаромас, замондир, зотан.
Бораркан ғазалу қумга қотилиб,
Толиққан қомати, руҳин тетиклаб,
Ҳали билмайдики, энг бош гуноҳкор
Дунё саҳнасига чиқар етаклаб.
Ҳали билмайдики, қумдан тиллони
Саралаб олгандек мишг усул билан,
Авлодлар Алишер Навоий номин
Ахтариб ўтурлар ою йил билан..
Самарқанд! Эй, Шарқда бегуноҳ қондан,
Шеърят, фикратдан тикланган маъво,
Пешвоз чиқ ўғлингга саҳро томондан,
Ҳиротда етмади шоирга ҳаво.

МУИИ БСISУ

Тушмоқчиман мен ҳам орага,
Чинми ё бу шунчаки ўйин.

АМУДАРЕ

Дўстим Қосимга

Епларни қум борадир қоплаб,
Солмаларга солганча разм —
Жайхун, мўғуллардай, шитобла
Босиб келар сенга, Хоразм.
Жайхун деган дарахтнинг ғариб
Унг томонин супиргач шамол,
Уч минг йилми, балки илгари
Сўл томондан сен очдинг жамол.
Афсоналар бағрингда бисёр,
Ҳикматларга тўлуғ ҳар ёнинг..
Бўлур эмиш жасур, шиддаткор,
Ким бир кечиб ўтса дарёни.
Термуламан энтикиб, қалқиб,
Зимдан ғалаёнли Жайхунга.
Кимдир кечиб ўтаркан, балки
Дайгиш¹ руҳи юқадир унга,
Ажал кутар юҳо ўпқонда,
Тўлқин узра тўлқин урилар,
Шиддат аро руҳда, имонда
Жалолиддин қайта тирилар.
Бухородан Сино сувратли
«Байтул Ҳикма» сари оққан онг —
Ғазнавийдек қонли, қудратли
Пўписадан қўрқмаса не тонг.

---

¹ Оқимнинг қирғоқни емяриб, ўз ўзинини ўзгартириши.

Тахайюлниг овлоқ Қиётдан
Фарбий Шарга етган ҳиддати —
Берунийнинг руҳида оққан
Шул дарёнинг шаҳди, шиддати.

Қаноатланиб ушбу бўстондан,
Дунё бўйлаб янграркан тамиз,
Бугун Ҳофиз ғазалин Лондон
Е Деҳлидан сотиб оламиз.
Комилжоннинг овози янгроқ
Шу дарёни кечиб ўтаркан,
Қозоқ овулида чақалоқ
Бешигидан бошни кўтарган,
Инқилобнинг нур дея коми
Ҳазораспда тўкилган қон бу.
Исёнларнинг шеърий давоми —
Омон чиқиб келган Омон бу.

Шеъру шоир кечган — беэваз,
Дарё ўзи вола-волиҳдир.
Инқилобу исён бу — Аваз,
Бу безовта имон — Солиҳдир.
Ҳақиқату Адолат жангин
Ваҳийси йўқ, паёми бўлмас,
Бу дарёдан кечган ҳар рангин
Жасоратнинг тамоми бўлмас.
Қай авлодда мудроқ руҳ ҳоким,
Халқ дардини чиқарса ёддан.
Бошлаб келинг канорга, токим,
Кечиб ўтсин Амударёдан.

ТОШЛАР

(Туркумдан)

ВАЗНСИЗ ТОШЛАР

Бу тошлар, билмайман,
парқуми, парми,
Тупроққа залворли
чўкиб ётмайди.
Уларнинг вазни йўқ,
чунки уларни
Осмон итармайди,
Замин тортмайди.
Бу тошлар
қаерга урилса агар,
Орқага қайтади
сасиз-садосиз.
Бу тошлар
ҳам бошга, ҳам ғашга тегар,
бу тошлар саноқсиз,
чексиз, адосиз...
Уларга дахлсиз
Ерлар, Қуёшлар,
Чексиз самовотда
дайдиб кетади.
Бошқа фазолардан
келган бу тошлар
бошқа фазоларга
қайтиб кетади.

МАТНШУНОСЛАРГА

Заиглади, тупроққа кетди қоришиб
Ёвларга отилган, ёвлар отган ўқ...
Шамширдай димоғинг кетади тилиб —
Қитобнинг чангидан ўткирроқ чанг йўқ.

Ололмайман бу хатни илғаб,
Йўл ҳам бўлсин мендек осийга.
Тўзим берсин чучкириб, йиғлаб,
Кимки қайтар экан. мозийга.

ИНҚИЛОБЧИЛАР ҚУШИҒИ

Бизни асрамоққа ботинмас ҳеч ким,
Биз ҳам асролмадик ўзларимизни.
Бизни маҳв этолмас ҳеч қандай кўчкини,
Қорлар кўмолмагай изларимизни.

Олпоқ тонгга кўкрак кериб чиқдик биз,
Улар хилватларда пусиб ётдилар.
Оҳ, талай талафот бериб чиқдик биз,
Бизни мўлжал олиб, тонгни отдилар.

Қонли кўкрагини чангаллаб бу томг
Кўтаролмай ётар қуёш бошини.
Кўзлар кўр. тиллар лол, қулоқлар батавг,
Ҳамма ширин билар ўзин лошини.

Гоҳо тошқинлардай тошдик беканор,
Гоҳо ҳамиятсиз қолдик биз якка.
Лекин сўқир кўзга тушар экан нур —
Тикилиб ётгай у мангу фалакка.

Не ғамки, орқадан келар гуркираб,
Имони бутунлар тик тутиб бошни.
Бизнинг елкаларга оёгин тираб,
Қўтариб қўяди улар қуёшни...

Бизни асрамоққа ботинмас ҳеч ким,
Биз ҳам асролмадик ўзларимизни.
Бизни маҳв этолмас ҳеч қандай кўчкин.
Қорлар кўмолмайди изларимизни.

* * *

Мен сени танийман...
Энди ўлди деб,
Ташлаб кетсалар-да, тағин мажолга
Қирасан — иблисдан қайта куч олиб,
Чап бериб яшайсан ҳар гал ажалга.

Қалъани ололмай, силкитиб қўлни,
Энди ҳафсаласи бўлганида пир,
Икки энлик хатда яширин йўлни
Искандарга айтган ўзинг-ку, ахир.

Муқанна муқаддас билиб эркини,
Расулу Оллога бўлмаган таслим.

Сариқ чақа учун ҳар жума куни
Сенсан-ку масжидга қатнаган муслим.

Доим ичда юриб бергансан фириб,
Сен сабаб ҳар қандай бало-қазога.
Сархуш шоҳ қўйнига илондай кириб
Изни қатл олгансан Мўмин Мирзога.

Сенга ишонади ҳар икки томон,
Ҳар икки томонда шубҳа, гумон йўқ.
Шул боис ҳар сафар қолурсан омон,
Сенда ўз жонингдан бўлак имон йўқ.

Маслаги тотувлик бўлганда чиндан,
Энди олганида рози-ризолар,
Сен солиб келгансан бир халқ ичинда
Галма-гал фитналар, сўнгсиз низолар.

Аскарлар душманни қириб рад-бадал,
Царчоқ, ташналикдан бор тоқат битган;
Мен сени танийман, сен—худди ўшал —
Саҳрода қудуқни заҳарлаб кетган.

Вақт ўтиб қиёфанг минг тусга кирди,
Мийиғда жилмайиб турибсан ҳозир.
Агар тирик бўлса сени танирди
Бугун ҳам Жулқунбой ё Усмон Носир.

Мен сени танийман...
Энди ўлди деб,

Ташлаб кетсалар-да, тагин, мажолга
Кирасан — иблисдан қайта куч олиб,
Чап бериб яшайсан ҳар гал ажалга.

ИЧКИ ДУШМАН

Кўчада кўтариб юрмайди милтиқ,
Кимнингдир инфарктдан ўлишин кутар.
Фурсат келишини кутади интиқ,
Кўчасида байрам бўлишин кутар.

Кимдир заҳмат чекар, у чиқарар от,
Дамин ютиб юрар билган-билмаган.
Маънили бирон иш қилмаган бу зот,
Шу бонс ҳеч қачон хато қилмаган.

Тавозе жойида, таъзим жойида,
Совуқ йилтиллайди фақат кўзлари.
Гоҳо томошага чиққан хонимдай
Ялтироқ либосда учар сўзлари.

Чертар ёқасига қўнган гардини,
Шундоқ гард қўндирмас ҳатто ёқага.
Замин тақдирини, элнинг дардини,
Фақат олмайди у сариқ чақага.

Қорин ғами бузар унинг асабин,
Титроқ кирар ҳар бир пайчаларига,

Шамол феълин бузса, бутун ғазабин,
Тўкиб солади у лайчаларига.

Боболардан мерос кураш барҳаёт,
Мен унга тобора қаттиқ бойландим.
Учмасам бўлмайди, англадим, ҳайҳот,
Бугун мен парвозга шайландим.

Мусаффо самога тикка юксалган,
Толсам-да, қўним не—билмаган қушман.
Ана, олаётир мени мўлжалга
Шиорлар ортига беркинган душман.

Шўнғинг ҳей қушларим, қийқириқ солиб,
Совуқ ҳаволарни тешинг ўқ мисол.
Душман талвасада доводи раб қолиб,
Кўзидан қон оқиб йиқилсин беҳол.

Шўнғинг ҳей, қолмасин улар қўлига
Нурли истиқболу ёруғ дунёмиз.
Дадил кириб борсин қуёш йўлига
Ички душманлардан фориг дунёмиз.

* * *

Қандай жазо бўлса,
унга бердилар,
Осий деб тириклай
отдилар ўтга.

Тиф билан кўксини

узун йиртдилар,

Улкан юрагини отдилар итга.

Оҳ, уни Ҳалабда сўйдилар тирик.

Тийрак кўзларига нил ҳам босдилар.

Қундузда дор қуриб энг баланд, йирик,

Дунёга намоён этиб осдилар.

Совуқ Моабитда бетонга ўраб

Дагдага қилдилар, уриб-сўкдилар,

Ҳеч кимса бормасин дедилар сўраб,

Олис музликларга элтиб тиқдилар.

Кимлар ғазабини унга сочмади,

Кимлар кўтармади унга қўлини.

Бари бир «вой» дея оғиз очмади,

Туга олмадилар шоир тилини.

ЭРТАК

Бу ёғига не кечар ҳолинг,

Қандоқ бўлар бу ёғи энди?

Умидворлар бир четда қолиб,

Давлат қуши бошингга қўнди.

Бу бир қуш-да, учар ҳавасга...

Дарҳол йиғиб олгин ҳушингни:

Ё бошин уз, ёки қафасга

Тиқиб қўйгил давлат қушингни.

НИКАРАГУА

(Туркумдан)

Бундай хатоларни ёғий, инчунун,
Ўн эмас, юз эмас, мингталаб қилар.
Лекин ўтган кунги ҳақорат учун
Эртага болалар хун талаб қилар.

Ўсиб улғаяди қасос дарахти,
Ўшанда қаерга борурсиз қочиб?
Кўзи очиқ кетган оталар ҳақи, —
Болалар туғилгай кўзларин очиб.

ИЛИҚ КЕЛГАН ҚИШ

Мен қора қарғалар тилида эмас,
Одамзот тилида қор сўраб эдим,
Бу қиш ҳатто қорни қизғанди.

Кунларнинг саногин унутиб қўйиб,
Чопқилаб чиқишди кунгай майсалар,
Улар ишондилар ёлғон ҳавога.

Куртаклар ҳам малла тўнини
Ечиб ташламоққа шайланар яйраб.
Ҳу тоғлар бошида водийга боқиб,
Қаҳратон қиш турар тишини қайраб.

Сен худосан — сифинаману,
Ердан ҳам, кўкдан ҳам топа олмайман.

Нур каби сезимсиз, шуъладай поксан.
Хотирам кўзлари қамашиб турар.

Сен йўқсан,

сен йўқсан,

сен энди йўқсан,

Руҳим шул йўқликка ўзини урар.

Бетақрор кечади умрининг авжи,

Мен толе ахтариб ҳамон музтарман.

Сен билан бошланиб, сенда туговчи

Истиқбол истарман, кенглик истарман.

Қувончга айланиб бўғзимга қадал.

Дўнгин жолаларга — кўзимни тўлғиз.

То сенга,

то сенга етгунга қадар

Мен кетавераман

олдинга

ёлғиз...

* * *

Уттизга кирганда —

Ун саккиз ёшини соғинган йигит,

сен сингари ҳеч ғариб бўлмас.

Йигирма тўққизда

севгидан бахт топмаган йигит,

Йигирма бир ёшни қайтариб бўлмас.

Саккиз йил турмушнинг турфа зарблари...
Нечун ўз уйингга маъюс қайтасан.
Ўттизга кирган ҳой навқирон қари,
Тушингда сен қиънинг номин айтасан.

Олдинда не бор.
Нима таъқиб қилар орқадан,
Кўзлаган манзилинг олисми, яқин?
Ҳой, ўттиз ёшида ўзи оқмаган,
Турмушнинг нишаби оқизган оқим.

Кузда очилмоққа мажолсиз гулдай
Лабларинг кулгуга мойилу, лекни,
Кўзларингдан ашки равон сизгудай.
Кўзларингни ерга қадайсан секин.

Тенгдошингдан бири
Шундоқ хиёнатнинг бошида,
«Ўзим» деб дам урар бири дамодам.
Сен нечун бепарво, ўттиз ёшида
Секин сафдан чиқа бошлаган одам.

Ёлгон! Ун саккиз ёш туш эмас. Бўлган!
Сенинг ёнмаганинг ёлгон-ку, ахир.
Ҳой, саккиз йил ўтиб кулга кўмилган
Ўттиз ёшли кекса, бу нима таҳқир?!

Қаддингни ростлагин, хотира ўдмас,
Ишқ каби сен унга сиғингин, йиғит.
У борки руҳингда исёнинг сўнмас,

Уттизга кирганда —
Ун саккиз ёшини соғинган йигит.

ҲАЛИ ТИЛИ ЧИҚМАГАН УҒЛИМГА

Сен-чи? Сен жим? Сен жим — севинчим,
Севинчимсан.
Нечун жимсан?
Ғамга толсам — юпанчимсан.
Фақат ёлғиз илинжимсан —
Нечун жимсан, нечун жимсан?
Сен — зоҳирим, сен — ичимсан.
Уткир тиғли қиличимсан,
Сен — қасосим, сен — ўчимсан,
Нечун жимсан, нечун жимсан?
Кучим бўлгин,
Учим бўлгин.
Илинжим бўл,
Севинчим бўл,
Бетинчим бўл, бетинчим бўл,
бетинчим бўл, бетинчим бўл...

* * *

Айт сўзингни.

Бу нима азоб.

Сен «биروق»сан, «аммо», «локин»сан,
Гоҳо осмон каби дарғазаб.
Гоҳо замин каби сокинсан.

Дарёмас, халқ-ку бу...
келмоқда тўлиб.

БУХОРОНИНГ АКССИЗ САДОЛАРИ

I

Йўллар қаро қонга қотилди,
Энди кимдан мадад кутай ман?
Кимлар ўлиб, кимлар сотилди,
Босиб келар золим Қутайба.

Омон қолган кам бўлди жангдан,
Ҳар кентда минг шаҳид — узанган.
Арабий от чиқарган чангдан
Осмон тўлди қизил тўзонга.

Маҳв этишнинг собит усули —
Дин ва тилдан келди араблар.
Бенамознинг боши кесилди,
Бисмиллога қовушди лаблар.

Йигитларим юз бурди майдан,
Чодра кийди қизим — бокирам.
Ўтмиш қайда, келажак қайда,
Хира тортиб борар хотирам.

Шундоқ, келажакдан ажраган
Ўтмишини йўқлай олмайди...

Шаҳидларнинг қони сачраган
Тошлар фақат ухлай олмайди.

II

Ухлаб ётар
                                вазмин
  осуда
Кесилмаган,
                                кесилган бошлар.
Оғир сукунатнинг
                                остида
Қарсиллаб
                                уйғона бошлайди тошлар.
Зиндон фалакларга ўкириб
Уйғонади...
                                акс садо тинар.
Дубулғасин олмай,
                                тик туриб
Ухлаётган ботирдир —
                                минор.
Дод дегулик,
                                фарёд дегулик
Ўн икки қопқадан
                                кирган ваҳмалар,
Сажжодага бир бор эгилиб
Бош кўтармай
                                қолган
  даҳмалар.

Сайёҳни қондирмай
на сайр, на сароф
Кетганидай
рангин тош олиб,
Шаҳар осмонига кириб келар
ой
Ва жимгина
кетар бош олиб...

III

Гўзал эди
шон-шукуҳи.
Шодлик, андуҳи
Олаҳонми,
қорахонийлар
Бош кесишди
ва етмагач бош,
Бутун юртнинг бошига етди...

IV

Айшу ишрат — ҳаммаси бекор,
Кўкрагимни топтади фурсат,
Хонлик чикор, амирлик чикор,
Кўрсат,
менга Ватанни, кўрсат.
Оғушимда парилар гул-гул,
Ҳарам ичра гулом — бичилган.

Кўзаларда гулоблар тугул
Ғам ичилган, ажал ичилган.
Ғилдираклар ғилдираб толди,
Аравада — ёрдан жудо қиз.
От йўқолди, излар йўқолди,
Ҳувиллаб бир мен қолдим ёлғиз.
Ҳинд қизиман, Румо қизиман,
Хонлик чикор, амирлик чикор.
Бухоронинг қиз номусиман,
Зўрлик бекор. салтанат бекор.

Доирага ўхшайди дунё—
Фарқсиз тўртта томон, тўрт тараф
Қириб келар қўйнимга сайёҳ
Амир каби маишат излаб...

Юлдузлар чўмилар ҳовузда,
Ой яланғоч кириб келади...
Қайчи билан заъфарон кузда
Биз қиз кўксин қонга белади.

Шундан бери ҳар тун ўзимни —
Сочим арқон — ойга осаман.
Жаллод боғлай олмас кўзимни,
Ситоран Моҳи Хоссаман¹.

V

Тўлғанади Лабиҳовуз,
Гезаради ҳовуз лаби.

---

¹ М а з м у н и — юлдуз ва ой сарёйи.

Мужрим Обид ҳали-ҳануз
Термулиб ўлтирган каби.

Орзусини лайлак қилиб
Қўкка берган, кўкка берган,
Қайғулари лак-лак бўлиб
Шул ҳовузга чўкаверган —

Она шаҳар, қадим шаҳар,
Қолганингда сен навосиз,
Сувга эгдинг қаддинг, шаҳар,
Қўшиқ айтди Лабиҳовуз:

«Чинор каби умр кўрсам.
Букчардим чинор каби.
Маслагимда собит турсам,
Юксалардим минор каби.

Ёнмаган китоб қолмади,
Қон наҳрига бўкди қотил,
Ҳовузларни бузолмади,
Ер қаъридан қўрқди қотил.

Ўрадилар мени тошга
Кўринмайди ҳар икки уфқ,
Лекин менинг уфқим бошқа,
Учинчи уфқ, нариги уфқ».

Кетар лайлак, кетар товус,

Қанотида ўлмас қўшиқ.
Куйлаб ётар Лабиҳовуз,
Фақат...

адо...

бўлмас...

қўшиқ...

САҲРО МАНЗАРАСИ

Табиатдан бошқа тазйиқ йўқ,
Хато қилиш учун йўқ хато.
Саҳрога бари бир — иссиғу совуқ,
Хаёл суришга ҳам эринар ҳатто.

Ҳар гал кўкдан булут ўтаркан —
Саҳро бекор, бекор ялинган...
Шамолларга қилич кўтарган
Ковраklarнинг боши солинган.

Юмронлар ҳам қўл қовуштириб
Мотамсаро турар — гам чекар.
Саҳрони ҳушига келтирмоқ бўлиб
Елпир бургут осмонда бекор.

Бунда фурсат кун-тун шаклида
Кўклам сари ташлар қадамни.
Соғинчдан озгудай ақлидан
Саҳро кутиб ётар одамни.

* * *

Қаёққа борасан ташлаб шу осмон,
Ташлаб шу меҳнаткаш она заминни,
Замин ортиғингни олмайди, аён,
Осмон тўлдиролмас сенинг камингни.

Халқим деб югургин, юртим деб чопгин,
Ут кечгин, сув кечгин тизинг, белингдан.
Битта фикр топгин, бир туйғу топгин,
Ва айта ол уни она тилингда.

Осмонга боладай термулма ҳайрон,
Тупроққа мустаҳкам бос қадамингни.
Агар оқиб турса шу икки дарё —
Замин қоплаб кетар ортиқ-камингни.

* * *

Юлдузлар тўкилди пайдар-пай,
Синди мезон сўнгида шаҳдлар.
Ҳарам ҳовузида қизлардай
Боғда урён қолди дарахтлар.

Қуёш мундоқ қўймайди боқиб —
Мудраб борар кузги чарчоқдан.
...Қулаб тушмас дарахтлар ёки
Қочиб кета олишмас боғдан.

* * *

Томчидай тўлишар умринг вазни.
Узилиб тушаман тагин бир карра.
Тупроққа синганга ўхшайман. Асли
Фалакка учаман заррама-зарра.

«Ҳаммамиз бир ҳовуч тупроқ оқибат». —
Деган тасаллини ўйга толдириб,
Мен кўкка учаман бари бир, фақат
Маъдану тузларни ерга қолдириб.

Иккимиз шу бахтни кўрамиз баҳам,
Покланиб қайтаман ёмғир, қор бўлиб.
Кетмайман аршга ҳам, ер қаърига ҳам,
Енингда яшайман мангу бор бўлиб.

* * *

Ҳали уйқудадир
Мени бир кўриш
Нияти тушларга айланган баҳор,
Мен кўришни истамаган қиш
тепамдан совуқ-совуқ боқар.

Ездами ё кузда
олиб кетолмаган ҳеч кимса қазиб —
ётибман қор узра
йиқилган дарахтдек
қўлларим ёзиб.

Шохлар ингроғими
ёки най саси —
фарқлай олмаянман
ёtgаним сари.
Қайта-қайта менга
... санчиб найзасин,
ўлдига чиқариб
қиш кетар нари.
Қор-қуюн гирдобн
Утар ёнимдан...
Баттароқ ошириб қишнинг ғашини —
мен карахт —
жимгина тинглаб ётибман
яланғоч дарахтнинг
тирсиллашини

* * *

Н. Таракийга

Улар тоққа чиқиб кўрмаган,
Қўрқадилар тоғдан, қоядан.
Сен шу тоққа чиқиб кўрмасанг,
Ажраласан буюк ғоядан.

Тирмашасан юксакка, лекин
Ёғилади бошингга тошлар.
Сен йўлларда ўларсан бир кун,
Бироқ тамом бўлмайди бошлар.

Улар кўкка талпинаверади,
Талпинади ўша қояга.
Бошлар қурбон бўлаверади,
Етмагунча буюк гоёга...

СУЛАЙМОН ЛОЙИҚҚА

Сен ҳаётдан кўргансан таҳсил,
Танимайман зоҳиран сени.
Лекин уйғотади муттасил
Саҳар деган соҳира сени.

Уйғонасан ҳаммадан барвақт,
Билмайман бу не ақидадир.
Сенга насиб шеър ёзишдай бахт —
Уйғонётган халқ ҳақида шеър.

КУЗ

Кексасидан то муштдек жони
Лашкар тортиб бир сафга келган.
«Пахтазор — жасорат майдони!»
Бу майдонда ҳамма эгилган.

Тайёралар учар қуёшга,
Қайдадир поездлар чинқирар..
Ойни тугдек кўтариб бошга
Беаёв кеч кирар...
тун кирар.

Лашкар қайтар ҳорғин, мусаллам,
Ур-йиқит йўқ, шовқин-сурон йўқ.
Қандайдир тинч... ер ҳам, осмон ҳам,
Жангоҳларда қон йўқ, қирон йўқ.

Таҳайюлда ўсади тунлар,
Қисқаради кунларнинг бўйи...
Қўкракларда муштдек тугунлар,
Хаёларда ғалаба ўйи.

Ўтдек ёниб солланар толлар,
Тераклар жим... кўкка тикилган.
«Пахтазор — жасорат майдони!»
Бу майдонда ҳамма эгилган.

* * *

Ҳаво уммонининг остида қирлар
Чўзилиб ётибди ҳорғин, бемажол.
Афсунлар тугаган, тугаган сирлар,
Ташлаб кетган боғларни шамол.

Замин-ку айланар, умр-ку ўтар,
Мен нега талпиндим, нени изладим?
Йўлларда хазондай сочилиб ётар
Кетиб қолган дўстнинг излари...

Ўйламоққа қўрқаман — огир
Нигоҳларинг, кўзларинг сенинг...

Сени менга келтирар охир
Босилмаган изларинг сенинг.

* * *

Армон ўчиб кетмайди беиз,
Туғаб битар қорлар, ёғишлар.
Езга етиб етилган бу қиз
Кимгадир ўзини бағишлар.

Ой тип-тиник, ойда йўқ доғлар,
Юлдуз ёнар шундоқ ёнида.
Ез сингари иссиқ қучоқлар,
Олов уйғонади қонида.

Вафо истар, изламас маъни,
Саодатли ўйга чўмар қиз.
Англаб-англамасдан Ватани
Балки шундай севган Тўмарис.

Хаёлига келтирмас ҳаргиз
Чекниш не, хиёнат надир...
Езга етиб етилган бу қиз
Ҳамма-ҳамма нарсага қодир.

* * *

Қуёш ўтиб бўлган жанубий қутбга,
Мезоннинг шамоли совуқ, ёқимсиз.

Келаётган қишдан, қорли сукутдан,
Ўтган баҳорларим, менга яқинсиз.

Чекиниб бормоқда менинг боғларим,
Қарғалар қагиллаб тешар осмонни.
Ўтган баҳорларим, ўтган чоғларим,
Бари бир бермайсиз қишга
Усмонни..

* * *

Бунча узун сенинг нигоҳинг,
Қочаман, ўралиб йиқиламан.
Бунча оғир елкамда оҳинг,
Туролмай нафасимга тикиламан.

Тавалло қилади судралиб тинкам, —
Сенга шикоятлар айтмайман.
Юрагим ёлбориб сапчийди тикка,
Нафасим қайтади... ўзим қайтмайман.

* * *

Зарифа эдинг сен, лобар эдинг сен,
Қуёш айланарди, умр еларди.
Намчил ҳаволарни севар эдинг сен,
Туманга айлангинг келарди.

Шаҳарда сиқилар эди кўкрагинг.
Бари бир кетаман, дердинг, кенгликка!
Ва ёмон кўрардинг кўк рангни,
Кейин...

Ўжар эдинг,
Неки кўнглингга
Келса

қайтмас эдинг.

Бир куни ногоҳ
«Севмайман!» деган аҳд кўнглингга келди.
«Севгисиз яшамоқ гуноҳ-ку, гуноҳ!» —
Тегранда ошиқлар югурди, елди.
«Севмайман!» -- ҳаммага шу сўзни айтдинг,
Қўрқмадинг бул қадар буюк гуноҳдан.
Севмай туриб севгидан қайтдинг,
Бухоро қайтгандай худодан.
Фақат кўзларингда мунтазир бир мунг,
Ненидир кутарди қуюлиб, қотиб.
Таъбири йўқ эди бу ҳол, бу сирнинг,
Шарҳини қўйганди бу сир йўқотиб.
Сен кетдинг кенгликка,
Кенглик, алвидо!
Ҳар бир тасодифга кўкракни тутиб,
Яшайман ҳижронинг ўт-оловида
Кенгликни соғиниб,

кўк рангни ютиб.

Гарчи хотирдаги дарёлар тинди, —
Қуёш айланади, умр елади.
Намчил ҳаволарни севаман энди,
Туманга айлангим келади.

ЧОРЛОВ

Фалакларда чақнаб турсин ўт,
Қалдироқлар қалдираб турсин.
Йўлларингга сув сепсин булут,
Йўлларингни шамол супурсин.

Синиб битсин ҳар қандай шаҳдлар,
Деразалар ботсинлар терга.
Бошин эгиб турсин дарахтлар,
Камалаклар йиқилсин ерга.

Едга тушиб майсалик пайти,
Бош кўтарсин топталган хаслар,
Жимиб қолсин қушлар ғийбати,
Пойингга бош қўйсин йўлбарслар.

Худоларни ёндирсин ҳасад —
Ўз кашфидан пушаймон каби...
Мен гофилга дунёни англаб,
Чиқиб келгин Сулаймон каби.

ХАЛҚ ОҶАНГИДА

Ўннга боссанг — янтоқдир,
Сўлинг қиёқ, севгилим,
Ёлғизоёқ бу йўлда
Ёлғизоёқ, севгилим,
Елкасида сочлари

Майда тароқ, севгилим,
Қиёғини ўргали
Топмас ўроқ, севгилим.

Ҳоли ҳилол фалакда
Кўҳна сўроқ, севгилим,
Уша-ўша — ер қаттиқ,
Осмон йироқ, севгилим,
Тушларингга кирармиш —
Бўз арғумоқ, севгилим.
Сен унинг туёғида
Михларга боқ, севгилим.

Чекинмайини янтоқдан,
Кечиб қиру қиёқдан,
Тугилмасдан тилларим
Минг савољу сўроқдан,
Тишим билан сугурсам
Гулмихларни туёқдан,
Не-не жавру жафода,
Кезиб пою пиёда —
Охир сени топсаму
Елғизоёқ дунёда,
Энди сенинг истиғно,
Ноз-карашманг зиёда,
Майли, қилсанг қилавер
Нозу, фироқ, севгилим.

Бахтли бўла олмайсан
Менсиз бироқ, севгилим.

АВАЗНИНГ ХУНХОРДА БАНДИ БУЛИШИ

*Сен зўр бўлдинг Ғирот билан,
От кўтардинг бир от билан.*

ЭРГАШ ЖУМАНБУЛБУЛ.

Султонларда йўқ адолат,
Инсоф қилмас зинҳор шоҳ:
Бунда мени, не разолат,
Банди қилди Хунхоршоҳ.

Қирдан ошдим — бўрон кўпди,
Тоғдан ошдим елвагай...
Бул шаҳарда ғаним кўпдир,
Гўрўғлибек келмагай.

Гулдай сўлдим бул очунда,
Ҳосил бўлмай муродим.
Ўзим бунда, отим унда —
Кишандадир Ғиротим.

Мен — ғурури баланд ошиқ,
Қўлимни еч, демайман.
Золим шоҳга мэн: «Бир қошиқ
Қонимдан кеч», — демайман.

Гўрўғлибек катта қилди
Ўраб райҳон, жамбилга.
Оҳ бунда кўзим йиртилди
Боқа-боқа Чамбилга.

Хунхор мени хор айлади,
Гўрўғлибек кечикди.
Пўлларига зор айлади,
Пигит жоним ичикди.

Бир туш кўрдим, бул тушда мен
Кўчиб юрган эмишман.
Айланиб оппоқ қушга мен
Учиб юрган эмишман.

Ваҳмадан ушбу тушдан,
Айтар бўлсам арзимни —
Алам қилар эл-улусдан
Узмай кетсам қарзимни.

Оғир қарз бул ҳар кишига,
Энг оғир юк — бу юкдир...
Лек Гўрўғли келишига
Менда ишонч буюкдир...

Султонларда йўқ адолат,
Инсоф қилмас зинҳор шоҳ.
Бунда мени, не разолат,
Зиндон қилди Хунхоршоҳ.

* * *

Сенинг кўзларингга тушдию кўзим,
Хокисор орзулар осмон бўлди.

Бу бахтга чидайн, тўзим бер, тўзим,
Энди менинг умрим жовидон бўлди.

Тоғлар қолиб кетди тиззамдан пастда,
Намиққан булутлар кўксимга тўлар,
Мана, қуёшни ҳам авайлаб, аста
Олмадай бемалол ушласа бўлар.

Ҳаққа етолмаган қаландар пуртам
Асрлар қаъридан турар ҳавасда.
Узайиб бормоқда Сомон йўли ҳам
Кўксимдан отилган ўтли нафасдан.

Етти қат осмонни йиртиб, сен учун
Янги — саккизинчи осмонни очай.
Оламга кўрсатиб ошиқнинг кучини,
Бошинга юлдузни тангадай сочай.

Сўнг... узоқ эгилиб, кипригим билан
Беозор артайин пойинг гардини.
Тингласанг бўлгани, севгилим, зотан,
Ҳаққа етиб қайтган инсон дардини...

* * *

Жасадингни ортма ҳаётга,
Ҳар бир босган қадамнинг — тақдир.
Ҳар сониянг — жим кечаётган
Ўлим каби ҳукми мутлақдир.

Катта бахт-ку фурсат, қолма танг,
Уйлама бахтсизлик ҳақида...
Дақиқани яшай олмасанг,
Улдиради сени дақиқа.

ҚИРҒОҚДАГИ ХАЁЛ

Чалқанча ётибман чўзилиб
Бўм-бўшликка беткай ман.
Ажаб, нега ердан узилиб
Бўм-бўшликка тушиб кетмайман...

* * *

Кузнинг тушганига ишонмайсан сен.
Хазон деб атаганинг —
Ҳорғин келаётган биз томон
Кузак шамолнинг излари, ахир.
Назарингда, дунё мудрапти.
Мудрамоқда табиат...
Сен шошма фақат,
Шошма баҳорга.
Ҳали хаёлларни
кузги буғдойдай экмоғимиз шарт,
Орзуларни беламоғимиз керак
оппоқ қорга.
Сенга шамолларнинг излари эмас,
Илиқ еллар нафаси керак...

Оламнинг бешинчи бурчидан
Учиб келмоқдаман сен томон
Ҳавони ёриб.
Еноғингга урилар бир кун
Менинг илиқ нафасим,
ё раб!
Қалқиб тушар замин ўшанда,
Пинглаб юборади само,
Қалқиб уйғонади ўшанда
Сен мудроқ деб атаган дунё.

БОСИҚ ОДАМ

Бардошни раҳнамо, бош билиб,
Яшади ҳамиша босилиб.

Тегмади шамоли доврўқнинг,
Босиқ кутиб олди оғриқни.

Ғазабни ўтказди босилиб,
Азобни ўтказди босилиб.

Босиб келса ҳаяжон, қутқу —
Босиққина қараб қўйди у.

Ёвқур хаёл ё учқур истак
Юрагига келганда қистаб —

Босиқликка айланди улар.
Лабларида босиқ кулгулар.

Учмади ҳеч орзунинг, ҳайҳот,
Ҳарир қанотига ослиб.

Босиб келгач шунда кўп бисот —
Қолиб кетди охир бослиб.

* * *

Қуёш қайтиб борар шаштидан,
Кун қайтмоқда...
Қайтиб боролмайман сен томон
Куннинг қайтмаслигин айтмаклик учун...

ТАРИХ

Тарих сураат эмас,
тарих сон эмас.
«Муқанна ким?»
Сўрар муаллим.
«Оқ либосда юрган.
Асли пес бўлган.
Арабларга қарши курашиб,
ўтда куйиб ўлган».
Тарих сураат эмас,
тарих сон эмас.
«Спартак ким бўлган?
Чингиз ким бўлган?»

Қанча қамчи урмасин Жалолоддин
отга...

Тарих сурат эмас,
тарих сон эмас,
Лашкар кечар гоҳ душман,
гоҳо дўст бўлиб...
Спартак енгилиб,
Темурланг оқсаб,
Муқанна пес бўлиб...

* * *

Болалигим, азиз хотирам...
Ким ўзарга, юммай кўзимни,
Термулардим қуёшга мен ҳам
Синаб бардош, синаб тўзимни.

Туш кўраман, тушимда ҳамон
Нигоҳимга қуёш ташланур.
Уйқуларим бузади осмон,
Кўзларимни тирнаб ташлар нур.

* * *

Тақдир,
Мени йнғлат,
Мени кулдир —
Бир-бирига ўхшамаси кунларим,

То бир кун
Кулган кунларимни эслаб йиғлашга,
Йиғлаган кунларим эслаб кулишга
Қолсин арзигулик
бирор хотирот!

ТУРФА БИТИГЛАР

Анвар Обиджонаев

ҚОЗИҚНИНГ УЧИГА

Қайдан бунча кучинг бор,
Жуволдиздай учинг бор.
Болгани-ку бош ейди,
Сенинг кимда ўчинг бор?
Уриб-суриб борасан,
Тешиб кириб борасан.

ШИҚОЯТЛАР

«Ёруғ дунё, мен сени
Севаман. Бир кўришсак...
Ёрсайдилар қоримни...
Салом билан — *Кўричак*».

«Этикка тиқадилар,
Кун бўйи сиқадилар.

Эзилиб мен нотавон
Ясси бўб кетдим. *Товон».*

«Саёқ юрсада оёқ,
Менда синади таёқ.
Бас, тугаб битди бардош!
Мен пастга тушаман — *Бош».*

«Айбдор бош четда қолиб,
Мени кетишар чалиб.
Бўлди энди йўқ аҳмоқ!
Адон тамом — *Оёқ».*

«Не келса — оқми, сариғ,
Утказяпман, во дариг.
На илож оғиз кўнғач...
Қизариб — *Қизилўнғач».*

* * *

Узагидан чярибди бу тол,
Шўрлик бу тол ёмон қарибдир.
Лекин панжа ёзибди беҳол,
Панжаси ҳам ожиз, ғарибдир.

Қушлар келар тўлиб навога,
Тағин учиб кетади наво.
Панжа осилади ҳавога,
Унга тутқич бермайди ҳаво...

* * *

Низомиддинга

Ажралгиси келмас қўл қўлдан
Қафтим ботиб кетар қафтингга...
Ҳозиргина тинган довулдан
Ётар дарахт шохлари — синган.

Илк бор туйдим, хайрлашаркан,
Дўстсиз дунё торлигини мен...
Қафтларимда сезиб яшарман,
Қафтларингнинг оғригини мен.

* * *

Ултирарди булбул қафасда,
Қандай ҳарир қафас экан бул —
Нафасимдан эриб бирпасда,
Учиб кетди боғларга булбул.

Кўзгудаги рангу рўйимга,
Секин «оҳ» урганим заҳоти —
Қолиб кетдим туман қўйнида,
Мен ўзимни қўйдим йўқотиб.

Шарпангни сезсам бас, булбулим,
Ўзимга урилган нафасдан —

Дунёда мен учун йўқ ўлим,
Қўрқмайман кўзгудан, қафасдан.

* * *

Талотумлар гувлаган уммон —
Денгиз каби кўзларни соғин.
Сен айтмоқни истаган, аммо
Айтолмаган сўзларни соғин.

Соғин тунни — қора кўзингдан
Гоҳ туш бўлиб, гоҳ бедор кечган.
Соғин юрагингни — ўзингдан
Қонни олиб, ўзингдан ичган.

Адирларда соғингин қақшаб,
Қоядаги бойчечак ҳидин.
Соғинмагин...

Ватанга ўхшаб
Фақат муҳаббатнинг ҳудудин.

* * *

О, бу куз ҳам тезроқ ўтсайди...
Ортимдан сарғайиб келар изларим.
Билмайман юрагим нелар истайди.
Сариқ шамолларга тўлди кўзларим.

Боғларга ёприлиб кирмоқдадир куз,
Куйлайди хилқатнинг заъфарон ранги.
Сумбула сувига чўкмоқда ҳануз
Оғир хазонларнинг совуқ жаранги.

Турналарни ушлаб қололмас само,
«Қайтинг!» — десам, йўқ эшитмайди.
Нафасимни қисиб келмоқда ҳаво,
Нафасимга баҳор етмайди.

* * *

Йўқ ўкинчим, йўқ зарра гинам,
Ҳамон сени кутиб юрибман.
Пешонамга битмагангинам,
Юрагимга битиб юрибман.

Пешанамни урмасман тошга,
Юрагимни отмасман юлиб.
Мен кутаман, кутмоқлик бошқа,
Келмаслик ҳам бошқадир билиб.

БАЛЬЗАК

Қоч, уйқу, келмагин кўзларни сўраб,
Кет, ғафлат зақодан сўрама аҳвол.
Дунёга ўч бўлиб яшашдан кўра
Ўзингга ўч бўлиб яшамоқ аъло!

Ҳар кеча-кундузнинг учдан иккиси
Қалам қийналади, тебратади бош.
Бардош, бир оз чида, йўқдир ҳечқиси.
Тишлаб лабларингни қонатма, бардош.

Ажалнинг қоп-қора манзари турар,
Ажалга рўбару музтариб зако.
Тун ғариб кулбага ўзини урар,
Қадаҳга қуйилар қоп-қора қаҳво.

Қалам ҳам гумбурлаб қулади охир,
Қадаҳ...
ярим қадаҳ узоқ чайқалар.
Бунча аччиқ ахир, бунчалар тахир
Сипқорилмай қолган қуйқалар...

ФИКР

Кўзларим...

бир умр сиздан қолмайман,
Фақат рост сўзлашга сизлар қодирсиз.
Тушунинг, «севаман» деб айтолмайман,
Сўзларда салмоқ йўқ, сўзлар қадрсиз.

Менинг фикрим эмас минг суҳбат қуриб,
Минг бор ғудранганим, минг бор деганим.
Фақат кўзларимга тикилиб туриб
«Тушундим» деганинг — фикримдир маним.

* * *

Япроқларин тўкар гулкоса,
Гуллар гўзал, гуллар исматдир.
Балки хато ушбу хулоса,
Гўзаллик ҳам оддий нисбатдир.

Таъкид нисбий, нисбий пушмон ҳам,
Катталиқ ҳам, фурсат ҳам нисбий.
Нисбий ахир дўст ҳам, душман ҳам,
Қувонч нисбий, ғурбат ҳам нисбий.

Бизлар билган, билмаган хилқат,
Нарса, тушунчалар нисбатдир.
Нисбийликка шубҳам йўқ, фақат
Ватан нисбат эмас, қисматдир.

* * *

Юз жафога ўзни отдим сен яна отма дебон,
Отибон менга маломатлар тағин қотма дебон.

Оқил эрди маҳрамим, кўздан хобим қувгил деди,
Елворар жоҳил эса уйқудан уйғотма дебон.

Дили бирнинг тили бирдир, тили бирнинг эли бир,
Дилда элни, элда тилни қўрқаман сотма дебон.

Мардумимда сувратинг, киприкларим қор
қопламиш,
Қўрқаман кўз очгали қорларда совқотма дебон.

Ер йўлин тупроғи ўлсанг айб эмас, Усмон, магар,
Тош каби отил то агёр йўлида ётма дебон.

* * *

Сенга гул келтирай деб соғ-сўлим куйди,
Қачон бағричга босдимким — гулим куйди.

Нечун саҳрога кетмиш, англадим, Мажнун,
Ки ишқнинг йўлига кирдим — йўлим куйди.

Қаён кетди дебон ошиқларнинг сўрди,
Маконинг кўрсатиб эрдим қўлим куйди.

Асри ишқ элидин фарқли мен озод,
Бу ишқ ёндирди андоқким — фулим куйди.

Хавотирсиз макон излаб, нетай охир
Сени дилга яширгандим, дилим куйди.

Ки мен нодон оловдан инсоф истабмен,
У тушгач мулкима қурғоқ-қўлим куйди.

Куйишнинг интиҳоси кулга дўнмакдир,
Муҳаббатда менинг такрор кулим куйди.

Ҳақиқат, қандайин, барқни яширмишсан,
Қачон тил теккизиб кўрдим — тилим куйди.

* * *

Қон тўқилди йўлингда сенинг,
Шеър тўқилди сенинг ҳақингда.
Қолаверди ўзгармай исминг
Минг йиллардан бери, Ҳақиқат.

Насллару фасллар ворис,
Баҳор келар, ёз келаверар.
Фарқи йўқдир — сарбастми, аруз —
Ёниқ шеърлар ёзилаверар.

МУНДАРИЖА

«Қишдан чиққан қуёш жилмайди...»	3
«Гарчи кўклам олис бўлса ҳам...»	3
Бухоро триптихи	4
Самарқанд сафари	8
Муин Бисю	9
Номаълум солдатга	11
Амударё	12
Тошлар	14
Вазнсиз тошлар	14
Сув ости тошлари	15
Матншуносларга	16
Инқилобчилар қўшиғи	16
«Мен сени танийман...»	17
Ички душман	19
«Қандай жазо бўлса...»	20
Эртақ	21
Никарагуа	22
Илиқ келган қиш	22
Соғинч	23
«Ўттизга кирганда...»	25
Ҳали тили чиқмаган ўғлимга	27
«Айт сўзингни...»	27
«Дарё-дарё эмас...»	28
Бухоронинг акссиз садолари	29
Саҳро манзараси	34
«Қаёққа борасан ташлаб шу осмон...»	35
«Юлдузлар тўкилди пайдар-пай...»	35
«Томчидай тўлишар умрнинг вазни...»	36
«Ҳали уйқудадир...»	36
«Улар тоққа чиқиб кўрмаган...»	37
Сулаймон Лойиққа	38
Куз	38

«Ҳаво уммонининг остида қирлар...»	39
«Армон ўчиб кетмайди беиз...»	40
Қуёш ўтиб бўлган жанубий қутбга»	40
«Бунча узун сенинг нигоҳинг...»	41
«Зарифа эдинг сен...»	41
Чорлов	43
Халқ оҳангида	43
Авазининг Хунхорда банди бўлиши	45
«Сенинг кўзларингга тушдию кўзим...»	46
«Жасадингни ортма ҳаётга...»	47
Қирғоқдаги хаёл	48
«Кузнинг тушганига ишонмайсан сен...»	48
Босиқ одам	49
«Қуёш қайтиб борар...»	50
Тарих	50
«Болалигим, азиз хотирам...»	52
«Тақдир...»	52
Турфа битиглар	53
«Ўзагидан чирибди бу тол...»	54
«Ажралгиси келмас қўл қўлдан...»	55
«Ўлтирарди булбул қафасда...»	55
«Талотумлар гувлаган уммон...»	56
«О, бу куз ҳам тезроқ ўтсайди»	56
«Йўқ, ўкинчим, йўқ зарра гинам»	57
Бальзак	57
Фикр	58
«Япроқларин тўкар гулкоса...»	59
«Юз жафога ўзни отдим...»	59
«Сенга гул келтирай деб...»	60
«Қон тўкилди йўлингда сенинг...»	61

На узбекском языке

УСМАН КУЧКАРОВ

ГОЛОС
БЕЗ ЭХА

Стихи

Китоб иқтисод қилинган қоғоз ҳисобидан босилди.

Тақризчи *Иброҳим Ҳаққулов*

Редактор *А. Суюнов*

Рассом *А. Бобров*

Расмлар редактори *А. Мамажонов*

Техн. редактор *Н. Сейдуалиева*

Корректор *У. Сайдуллаев*

ИБ № 3711

Босмахонага берилди 03.06.86. Босишга рухсат этилди 20.08.86.
Р 04371. Формати 60x90 1/32. Босмахона қоғози № 2. Адабий
гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 2,0.
Шартли кр.-оттиск 2,12. Нашр. л. 2,02. Тиражи 5000.
Заказ № 31. Баҳоси 25 т. Шартнома 55-86.
Ғафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти.
700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.
Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси
ишлари Давлат Комитетининг Бекобод шаҳар босмахонаси.